

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВНИ АСПЕКТИ НА УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И УПОЙВАЩИ ВЕЩЕСТВА ВЪВ ВОДНИЯ ТРАНСПОРТ

Мария Радева
mradeva@uni-ruse.bg

*Русенски Университет „Ангел Кънчев, Русе 7017, ул. „Студентска” 8
БЪЛГАРИЯ*

***Ключови думи:** Кодекс на търговското корабоплаване, алкохол, упойващи вещества, административно-наказателна отговорност*

***Резюме:** Употребата на алкохол и упойващи вещества има своите негативни здравни и социални последици. При определени условия, подобно поведение, има и своите правни последици, свързвани с реализиране на отделните видове юридическа санкция.*

Употребата на алкохол и упойващи вещества е юридически факт, с важно значение при осъществяване на правоотношенията в областта на транспорта, вкл. и в речния транспорт.

Статията разглежда административно-правните последици от визираната употреба. С изменения в Кодекса на търговското корабоплаване (ДВ 92/2011) е прецизиран административно-наказателния състав на чл. 375, ал.1 от КТК. Анализирани са условията и реда за установяване на употребата на алкохол или други упойващи вещества от членовете на корабните екипажи при изпълнение на служебните им задължения. Приложимият подзаконов нормативен акт урежда изрична процедура, относно доказване наличието и концентрацията на алкохола или другите упойващи вещества. Разписаните правила стават част от общата, приложима процедура по ЗАНН.

УВОД

С понятието психоактивни вещества (ПАВ) се обозначават химически вещества, които попаднали в организма предизвикват промени в настроението, равнището на възприятията и/или други мозъчни функции. В медицинската наука се използват термините наркотици и дроги, които имат сходно значение. Обикновено с наркотици се означават нелегалните (т.е. неразрешени от закона) дроги. Под легални (разрешение от закона) дроги се разбират някои медикаменти или субстанции, употребявани в бита или производството. В този смисъл алкохолът също се определя като легална дрога.

Ролята на злоупотребата с алкохол в съвременното общество нараства при отчитане на свързаните с това явление психологически и социално – икономически последици. Част от медицинските прояви, придружаващи алкохолната болест са заболявания на сърдечния мускул, мускулни атрофии и телесна слабост, увреди на

централната и периферна нервна система, промени в характера. Социалните последици се свързват с конфликти в семейството, нарушена работоспособност, увеличаване на престъпността, вкл. и извършване на пътно - транспортни произшествия.

В групата на опиоидите се включва опиума (продукт на опиевия мак), естествени деривати на опиума – морфин и кодеин, синтетични опиоиди – фентанил, хидроморфин и метадон. Хероинът се разглежда като полусинтетичен препарат. Всички опиоиди действат върху различни типове опиоидни рецептори в централната нервна система. Дори умерените дози, приети опиоиди, предизвикват отпускане, лека еуфория, понижаване на чувствителността към болка, забавяне на психомоториката, вялост, инертност.

Именно отрицателното въздействие на алкохола и упойващите вещества върху нервната система, негативното повлияване върху възможността за реакция и вземането на адекватни решения водят до забрана на употребата им от лицата, изпълняващи дейности в сферата на транспорта, вкл. и водния такъв.

Употребата на алкохол и упойващи вещества, при определени от закона случаи, се свързва с реализиране на наказателна отговорност. Непредпазливите деяния, извършени при управляване на плавателен съд в пияно състояние или след употреба на наркотични вещества или техни аналози, в резултат на които са причинени значителни имуществени вреди, тежка или средна телесна повреда или смърт се квалифицират като престъпления и се наказват съгласно чл. 343, ал.3 във вр. ал.1, вр. чл. 342, ал.1 от НК.

АДМИНИСТРАТИВНО - ПРАВНИ АСПЕКТИ НА УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ДРУГИ УПОЙВАЩИ ВЕЩЕСТВА

С изменения в КТК от 2002 е въведена административно – наказателна отговорност за член на екипаж на кораб, който изпълнява служебните си задължения след употреба на алкохол или други упойващи вещества. Текстът на разпоредбата е прецизиран с последващо изменение, обнародвано в ДВ 92/2011.

След влизане в сила на измененията в КТК (ДВ92/2011), съгласно чл. 375, ал. 1, член на екипаж на кораб, който изпълнява служебните си задължения с концентрация на алкохол в дъха повече от 0,5 на хиляда или в кръвта повече от 0,25 мг/л или под въздействието на други упойващи вещества, се наказва с временно лишаване от право да заема длъжността, във връзка с която е извършено нарушението, за срок 6 месеца и глоба 200 лв. Съгласно ал. 2 със същото наказание се наказва и пилот, който извършва пилотско провеждане на кораб с указаната концентрация на алкохол или под въздействието на други упойващи вещества. Съгласно ал. 3 по-висока санкция е предвидена при извършване на нарушенията в условията на повторност.

Субект на административно-наказателната отговорност, реализирана по чл. 375, ал. 1 от КТК е всеки член от екипажа, а по ал. 2 - пилотът. Дефиниция за лицата, които се включват в понятието екипаж на кораб, е дадена в чл. 87, ал. от КТК, съгласно който екипажът се състои от капитан, другите лица от командния състав и корабната команда, вписани в екипажния списък. Обществените отношения, свързани с пилотажа на кораби, вкл. и положението на пилота на борда на кораба са уредени в чл. 327 – 244 от КТК и приложимата подзаконова нормативна уредба.

Изпълнителното деяние по чл.375, ал.1 от КТК е изпълнението на служебните задължения, от съответен член на екипажа, след употреба на алкохол или друго упойващо вещество. Изпълнителното деяние по чл.375, ал.2 от КТК е извършването на пилотско провеждане на кораб.

За да е налице изпълнение на служебните задължения, в смисъла на анализиранията разпоредба, следва да бъдат отчетени две условия. От една страна служебните задължения на членовете на екипажа се определят от заеманата длъжност, която се свързва с наличието на изискуемата от закона правоспособност на морските лица. От друга страна, изпълнението на служебните задължения има своите времеви параметри. С оглед спецификата на работното място, екипажите на корабите, са на борда без прекъсване по време на плаването. Но не в цялото това време, в което членовете на екипажите се намират на борда на кораба, те изпълняват служебни задължения. Визираните особености са предмет на уредба в редица нормативни актове, вкл. и международни - напр. Конвенция № 180 на Международната организация на труда относно работното време на моряците и окомплектоване на корабите с екипажи.

По смисъла на Наредбата за трудовите и непосредствено свързани с тях отношения между членовете на екипажа на кораба и корабоприателя работно време е времето, през което членът на екипажа е задължен да извършва работа, свързана с кораба, а времето за почивка е времето, което не е включено в продължителността на работното време. Наредбата урежда специфичните случаи, в които графикът за работното време може да бъде променян. При необходимост капитанът на кораба може да възлага корабно дежурство на всеки член на екипажа по предварително изготвен график, като сведе до минимум прекъсванията на времето за почивка и не допуска преумора на членовете на екипажа. Следователно изпълнението на служебни задължения по смисъла на чл. 375, ал.1 от КТК следва да се разбира единствено в периодите, които се определят като работно време за съответния член на екипажа, т.е. това лице не е в почивка.

Условие за съставомерността на деянията по чл.375, ал. 1 и ал. 2 от КТК е изпълнението на служебните задължения, респ. пилотското провеждане на кораб с концентрация на алкохол в дъха повече от 0,5 на хиляда или в кръвта повече от 0,25 мг/л или под въздействието на други упойващи вещества. КТК не определя какво следва да се разбира под “други упойващи вещества”. Дефиниция на това понятие е дадена в Наредба № Н-22/2012. По смисъла на наредбата, т.е. за реализирането на административно-наказателна отговорност по чл.375, ал. 1 и ал. 2 от КТК, под “друго упойващо вещество” следва да се разбира, такова вещество, което е определено като упойващо в § 1, т. 9 от Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите. В указания смисъл упойващо вещество е всяко вещество, природно или синтетично, включено в Списък I и Списък II на Единната конвенция по упойващите вещества от 1961.

Установяването на концентрация на алкохол под указаните граници, както и на вещества извън посочената дефиниция са ирелевантни за реализиране на административно-наказателната отговорност. Но подобни случаи могат да имат други негативни правни последици – напр. дисциплинарни.

Задължителен елемент от административно-наказателната процедура е установяване наличието на забранените от закона вещества, както и тяхната концентрация. С оглед спецификата на тази процедура е предвиден специален ред, разписан в Наредба № Н-22 от 2012 за установяване на употребата на алкохол или други упойващи вещества на членовете на корабните екипажи, издадена от Министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията (ДВ 77/2012). Единствените допустими от закона начини за установяване на съответната употреба са чрез използване на определен технически средства или извършване на медицински дейности, като последните включват лабораторни изследвания и медицинско освидетелстване.

Техническите средства, използвани за установяване концентрацията на алкохол и тези за установяване употребата на упойващи вещества трябва да отговарят на определени изисквания, визириани в Наредба № Н-22/2012 и дадени кумулативно.

На първо място, техническите средства, използвани за установяване концентрацията на алкохол, следва да бъдат одобрени по реда на Закона за измерванията. На второ място – да бъдат изрично определени със заповед на изпълнителния директор на ИА "Морска администрация".

За установяване употребата на други упойващи вещества (разбирани в смисъла, разгледан по-горе) следва да бъдат ползвани само такива технически средства, които са пуснати на пазара, съгласно изискванията на Закона за медицинските изделия. Това изискване се свързва и с ползването на тези технически средства по начин, указан от производителя им. Второто условие отново е свързано с издаване на заповед от изпълнителния директор на ИА "Морска администрация", в която изрично да бъдат указани техническите средства, ползвани в процедурата по Наредба № Н-22/2012.

С оглед казаното по-горе, резултати, получени с технически средства, неотговарящи на посочените условия не могат да бъдат основание за реализиране на административно-наказателната отговорност на членовете на екипажите по реда на чл. 375, ал. 1 и ал. 2 от КТК.

Другият способ за установяване на наказуемата употреба на алкохол и/или упойващи вещества е посредством лабораторно изследване. Този способ е приложим в определени от закона случаи – вземане на некачествена проба от проверяваното лице, оспорване на получените с техническото средство резултати, отказ или невъзможност за проверка с техническо средство, с оглед физическото състояние на проверяваното лице. Визираните лабораторни изследвания се извършват единствено в лечебни заведения, регистрирани като такива по смисъла на Закона за лечебните заведения.

Съставомерен елемент за реализиране на административно-наказателната отговорност е установяване на концентрация на алкохол над допустимата или употреба на упойващо вещество. Доказването на този юридически факт се извършва посредством резултатите от лабораторното изследване на взета от лицето кръв. Наредба № Н-22/2012 определя това изследване като химическо изследване, което се извършва по специални правила (чл.10 – чл.18 от наредбата). Резултатите от изследването, които ще обосноват налагането на административна санкция, се отразяват в протокол за химическа експертиза, изготвен по образец.

Наредба № Н-22/2012 урежда и извършването на медицинско освидетелстване, което предхожда вземането на кръв за изследване. При освидетелстване лекарят описва поведението, общото психично и соматично състояние на лицето, поведенческите реакции, степента на съзнанието, ориентацията, паметта, както и абстинентните прояви, когато има такива. Резултатът от освидетелстването, събраните анамнестични и клинично-диагностични данни, доказващи заболявания (диабет, епилепсия и др.) и приетите от члена на екипажа лекарствени продукти през последните 24 часа се вписват в протокол, изготвен по образец. Освидетелстването на лицето няма самостоятелно значение в процедурата по установяване на административно нарушение, т.е. само получените резултати в хода на освидетелстването не могат да обосноват налагане на административна санкция. Концентрацията на алкохола, както и употребата на упойващи вещества се доказва единствено с резултатите от химическата експертиза. Но липсата на медицинско освидетелстване може да доведе до съществено процесуално нарушение, пречатващо санкционирането на лицето употребило съответните вещества.

Съгласно чл. 384 от КТК установяването на предвидените в кодекса административни нарушения и налагането на съответните административни наказания се извършва по реда на Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН).

Актосъставители, за нарушенията по КТК, са длъжностни лица от ИА "Морска администрация", определени със заповед на изпълнителния директор на агенцията съгласно чл. 384, ал.2 от КТК. Съгласно ал.3 наказателните постановления се издават от изпълнителния директор на ИА "Морска администрация" или от оправомощено от него длъжностно лице в срок до 24 часа след изтичането на срока за възражения, освен ако случаят представлява фактическа или правна сложност.

При съставянето на акта за установяване на административно нарушение и издаването на наказателните постановления се прилагат общите правила на ЗАНН. Визираната Наредба № Н-22/2012 въвежда специални правила, приложими към процедурата по установяване на административното нарушение. Тези специални правила уреждат извършването на контрол по установяване на употребата на алкохол или други упойващи вещества от член на екипажа.

В акта за установяване на административното нарушение, освен задължителните, съгласно ЗАНН, реквизити се вписват и вида, модела, фабричния номер и показанията на техническото средство и видимото състояние на лицето. По смисъл на ЗАНН нарушителят може да направи възраженията при съставяне на акта. Наредба № Н-22/2012 указва, че при предоставяне на обяснения от страна на лицето за вида и количеството на употребения алкохол или друго упойващо вещество и времето на употребата, същите задължително се вписват в акта.

Наредба № Н-22/2012 вменява на актосъставителя, при констатирана концентрация на алкохол над допустимата норма или употреба на упойващи вещества, при съставянето на акта за установяване на административно нарушение да попълни и талон за медицинско изследване по образец. Талонът се попълва в три екземпляра, като първият е за члена на екипажа, вторият се прилага към акта и третият остава за отчет. Тази разпоредба е приложима в случаите, когато преди насочването на лицето за лабораторно изследване концентрацията и/или употребата на вещества е установена посредством техническо средство. Наредбата не урежда онези случаи, в които липсват резултати, получени от техническото средство – напр. при невъзможност за прилагането му, с оглед физическото състояние на лицето.

Опит за запълване на тази празнина е разпоредбата на чл. 6, ал.7 от Наредба № Н-22/2012, съгласно която при отказ на проверяваното лице да се подложи на проверка с техническо средство се приема, че е установена употреба на алкохол с концентрация над пределно допустимата норма. Липсва уредба на случаите, в които лицето отказва проверка с техническо средство за употреба на упойващи вещества. В тази хипотеза е налице основание за насочване на лицето за лабораторно изследване, съгласно чл. 3, ал.2 от наредбата, но липсва основание за съставяне на акт. Въпреки съществуващата езикова непрецизност на текста на чл. 6 от Наредба № Н-22/2012, разпоредбата на ал. 5 следва да се тълкува, че актосъставителят може да връчи на член на екипажа талон за медицинско изследване, съдържащ нормативно определените реквизити и без да е съставен акт за установяване на административно нарушение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Установяването на административните нарушения по чл.375, ал.1 и ал. 2 са свързани със специфични особености. От една страна те се свързват със спецификата на регулиране на обществените отношения в сферата на водния транспорт. В тази връзка са и разпоредбите на чл. 5, ал.2 и ал. 3 от Наредба № Н-22/2012, съгласно които лицата подлежат на контрол във времето, в което изпълняват служебните си задължения, като

проверките за установяване употребата на алкохол и други упойващи вещества се осъществяват по всяко време, когато корабът се намира в експлоатация.

От друга страна установяването на концентрацията на алкохол над допустимата или употреба на друго упойващо вещество е специфична дейност, при която се ползват технически средства или се ангажират възможностите на лечебните заведения.

Първата предпоставка за извършване на ефективен контрол в сферата на водния транспорт е прецизният езиков израз на приложимите разпоредби. Другата предпоставка е професионализмът на длъжностните лица, върху които е възложено извършването на контрол, целящ санкциониране и превенция на употребата на алкохол и упойващи вещества от лицата, включени в екипажа на корабите.

Както беше казано по-горе установяването на концентрация на алкохол под указаните в КТК граници не е основание за налагане на административна санкция. Но употребата на алкохол и упойващи вещества има и съответните дисциплинарни последици. За тяхното реализиране работодателите, следва да изготвят съответните вътрешни актове, уреждащи политиката по отношение употребата на алкохол и упойващи вещества на борда на кораба.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Ангелова – Барболова Н. Психично здраве, Хелт Консулт, Русе, 2013
(Angelova – Barbolova N., Psihichno zdrave, Health Consult, Ruse, 2013)

ALCOHOL AND DRUGS USAGE IN THE WATER TRANSPORT - ADMINISTRATIVE ASPECTS

Maria Radeva
mradeva@uni-ruse.bg

“Angel Kanchev” University of Ruse
7017 Ruse, 8 Studentska str.
BULGARIA

Key words: Merchant Shipping Code, alcohol, drugs, administrative penalties

Abstract: Alcohol and drugs usage have negative health and social consequences. Under certain conditions, this usage has legal consequences, associated with the implementation of legal liability.

The article examines the administrative consequences of using alcohol and drugs from the crew. Author analyzes administrative penalties according to the Merchant Shipping Code.